

Hoe laten we iedereen meedoen? Genderkwesties, de Oostvaardersplassen, klimaatmaatregelen ... de maatschappelijke discussies vliegen ons om de oren en elk jaar lijken de standpunten zich te verharderen. We bevinden ons in het onderzoeksveld van hoogleraar Ethiek, Sociale en Politieke Filosofie **Frank Hindriks**.

405
al
inclusive

ANNEMIEKE VAN DER KOLK

HH / LAURENS VAN PUTTEN

ONDERZOEK

WWW.RUG.NL/STAFF/FA.HINDRIKS

Botsen op de sociale snelweg

‘Ik heb het idee dat onze samenleving steeds gevoeliger wordt voor veranderingen’

Je verdiepen in het perspectief van de ander is een groot goed in een onrechtvaardige wereld, legt filosoof Frank Hindriks uit. ‘Onze politici zeggen vaak direct wat ze vinden. Maar ik heb vroeger geleerd na te denken voordat je iets zegt. Ik vraag me soms af of iemand niet te veel spreekt vanuit zijn eigen identiteit, achtergrond of geschiedenis.’ Dit zag Hindriks ook in de reacties op het besluit van de NS om reizigers aan te spreken met ‘beste reizigers’ in plaats van ‘dames en heren’. ‘Je ziet dan dat mensen zich daaraan ergeren en zich afvragen of de meerderheid moet lijden voor de minderheid. Maar hoe kun je je benadeeld voelen als je wordt aangesproken met ‘beste reiziger’? Daar denk ik dan over na. Zijn mensen bang iets te verliezen? Ik heb het idee dat onze samenleving steeds gevoeliger wordt voor veranderingen.’

Participatiemaatschappij

Hindriks is gespecialiseerd in de sociale ‘ontologie’ (zijnsleer). ‘Wij kijken naar de sociale praktijken en organisaties in een samenleving en hoe mensen daarin kunnen participeren. Hij illustreert dit aan de hand van de participatiemaatschappij die premier Rutte voorstaat en waarin iedere burger de verantwoordelijkheid heeft om mee te doen. ‘Dat klinkt heel rechtvaardig, maar het is nu eenmaal zo dat niet iedereen kan participeren. Wat als je wilt werken maar geen baan kunt vinden? Een burger heeft misschien individuele verantwoordelijkheid, maar vanuit de maatschappij heb je die ook.’

Recht praten

Hindriks merkt op dat onrechtvaardigheid in de maatschappij in stand wordt gehouden als mensen gaan ‘rationaliseren’, een verstandelijke redenering gebruiken om iets op dubieuze wijze te rechtvaardigen. Plat gezegd, iets recht praten wat krom is. ‘Wij zijn er goed in onze successen als eigen verdiensten te zien zonder de rol van de omgeving te erkennen.’ Hij neemt zijn eigen carrière als voorbeeld. Hindriks studeerde economie en filosofie. Hoewel hij filosofie interessanter vond, begon hij zijn werkzame leven als econoom en werkte voor bedrijfsleven en overheid. De vaste banen lagen voor het oprapen, toch koos hij in 2001 voor de onzekerheid van de filosofie. En dat liep goed

af. ‘Als ik zou rationaliseren, zou ik zeggen dat ik de juiste keuzes heb gemaakt in mijn leven en daardoor goed terecht ben gekomen. Terwijl ik ook tegenslag heb gekend en weet dat het dubbelte heel goed de andere kant op had kunnen vallen.’

Niet door rood

Hindriks is bepaald niet gedesillusioneerd over zijn zoektocht naar de ideale maatschappij. Er gaat immers ook veel goed in deze samenleving. Hij wijst op het samenspel van normen en sancties. ‘Beide zijn bepalend voor je gedrag. Sommigen zeggen

Frank Hindriks (1974)

studeerde filosofie en economie, promoveerde en werkte aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. In 2005 kwam hij als postdoc naar Groningen en ontving in 2007 een Veni-prijs van NWO voor zijn onderzoeksproject *Normativity in Action: A New Theory of Moral Responsibility*. Sinds 2014 is hij aan de RUG-hoogleraar Ethiek, Sociale en Politieke Filosofie en directeur van het Centre for Philosophy, Politics and Economics.

dat alleen sancties ons gedrag bepalen en ons in het gareel houden. Mijn stelling is dat je je ook aan een norm kunt houden omdat je vindt dat dat een goed idee is, en niet omdat je bang bent voor een sanctie. Hier in Groningen fietsen mensen massaal door rood en over het algemeen gaat dat goed. Maar met de auto door rood rijden gebeurt gelukkig nauwelijks. Hoewel een risicoanalyse van de weggebruiker hier natuurlijk een rol speelt, houden mensen zich ook aan een norm: met de auto door rood rijden doe je niet.’

Averechts

‘Formele regels kunnen zelfs een averechts effect hebben’, waarschuwt Hindriks. ‘Neem nu de ronde, zilverkleurige tegeltjes die bij de ingang van het Filosofiegebouw markeren waar je niet mag roken. Voordat die tegeltjes er lagen, hielden rokers rekening met burens en voorbijgangers. Maar nu ze alleen de grenzen van de tegeltjes aanhouden, blijken ze veel meer overlast te veroorzaken dan

FOTO HESTERLENA WOLTHUIS

daarvoor; een mooi voorbeeld van het gebrek aan vertrouwen in het zelfregulerend vermogen van mensen. Mensen houden ook zonder sancties hun normen wel hoog.’ Hindriks’ onderzoek richt zich op de rationele keuzetheorie, een model voor het maken van keuzes. ‘Daarin heb ik geprobeerd het belang van die normen te verwerken.’ Zijn ogen lichten even op als hij eraan toevoegt: ‘Ik denk dat dat gelukt is.’

Filosofisch gesprek

Hindriks’ bijdrage aan een rechtvaardiger wereld beperkt zich niet tot zijn onderzoek. Als directeur van het Centre for Philosophy, Politics and Economics van de RUG probeert hij onderzoekers en studenten van verschillende vakgebieden bij elkaar te brengen. ‘Onze missie is mensen op te leiden die een brede maatschappelijke blik hebben. We doen onderzoek naar vrijheid, gelijkheid en verantwoordelijkheid. Die thema’s kun je toepassen op bijvoorbeeld de participatiemaatschappij en democratie, maar ook op de energiemarkt en het klimaatbeleid. Vooral dat laatste gaat natuurlijk enorm veranderen de komende jaren. Met ons onderzoek en een nieuwe masteropleiding timmeren we flink aan de weg en dat geeft veel energie.’ Alleen aan één ding ontbreekt het nog: ‘Ik mis wel eens een goed filosofisch gesprek met een collega. Dat doen we te weinig.’